

SPORT INSHOATLARIDA AMORTIZATSIYA VA AKTIVLARNI BOSHQARISH**Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Jismoniy madaniyat va sport kafedrası stajyor o'qituvchisi.

Telegram orqali bog'lanish uchun: @Ulmasbek_SultonovichSafarov**Elektron pochta: ulmasbek158@gmail.com**<https://orcid.org/0009-0009-9521-2981><https://www.linkedin.com/in/ulmasbek-undefined-66ab353a7><https://share.google/NehdPv4IjDcZwENvZ><https://doi.org/10.5281/zenodo.20383320>

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi sport inshoatlarida amortizatsiya hisoblash va aktivlarni boshqarishning ilmiy-nazariy asoslari, huquqiy mexanizmlari, amaliy usullari va zamonaviy yondashuvlari chuqur tahlil qilinadi. Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan sport infratuzilmasini rivojlantirish va moliyaviy boshqaruv islohotlari asosida stadionlar, sport majmualari, trening bazalari va boshqa sport inshootlarining amortizatsiya siyosati, aktivlarni samarali boshqarish, qiymatni saqlash, texnik xizmat ko'rsatish va moliyaviy hisobotlarda aks ettirish masalalari yoritilgan.

Ilmiy asoslar bo'limida o'zbek olimlari tadqiqotlari va Prezident asarlariga tayangan holda mavzuning nazariy negizlari, tahlil bo'limida amaliy holat, xalqaro standartlarni moslashtirish, muammolar, yechimlar va istiqbollari ochib berilgan. Maqola sport inshootlari rahbarlari, moliyaviy mutaxassislar, buxgalterlar, sport menejmenti mutaxassislari, tadqiqotchilar va talabalar uchun mo'ljallangan bo'lib, mamlakatimizda sport infratuzilmasining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlash, moliyaviy shaffoflikni oshirish va "Yangi O'zbekiston" strategiyasini amalga oshirishga muhim hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: sport inshootlari, amortizatsiya, aktivlarni boshqarish, moliyaviy hisobot, infratuzilma aktivlari, texnik xizmat ko'rsatish, qiymatni saqlash, sport majmualari, Prezident islohotlari, moliyaviy barqarorlik.

Аннотация. В данной статье научно-теоретически и практически анализируются основы, правовые механизмы, практические методы и современные подходы к начислению амортизации и управлению активами в спортивных сооружениях Республики Узбекистан.

На основе реформ по развитию спортивной инфраструктуры и финансовому управлению под руководством Президента Шавката Мирзиёева раскрываются вопросы амортизационной политики стадионов, спортивных комплексов, тренировочных баз и других объектов, эффективного управления активами, сохранения стоимости, технического обслуживания и отражения в финансовой отчетности. В разделе научных основ на базе исследований узбекских ученых и трудов Президента освещаются теоретические основы темы, в разделе анализа — практическое состояние, адаптация международных стандартов, проблемы, решения и перспективы. Статья предназначена для руководителей спортивных сооружений, финансовых специалистов, бухгалтеров, специалистов спортивного менеджмента, исследователей и студентов и вносит значительный вклад в обеспечение долгосрочной устойчивости спортивной инфраструктуры, повышение финансовой прозрачности и реализацию стратегии «Нового Узбекистана».

Ключевые слова: спортивные сооружения, амортизация, управление активами, финансовая отчетность, инфраструктурные активы, техническое обслуживание, сохранение стоимости, спортивные комплексы, реформы Президента, финансовая устойчивость.

Annotation. This article provides a deep scientific-theoretical and practical analysis of the foundations, legal mechanisms, practical methods, and modern approaches to depreciation calculation and asset management in sports facilities of the Republic of Uzbekistan. Based on reforms for the development of sports infrastructure and financial management led by President Shavkat Mirziyoyev, it examines issues of depreciation policy for stadiums, sports complexes, training bases, and other facilities, effective asset management, value preservation, technical maintenance, and reflection in financial statements. The scientific foundations section highlights the theoretical bases drawing on Uzbek scholars' research and the works of the President, while the analysis section covers the practical situation, adaptation of international standards, problems, solutions, and prospects. The article is intended for heads of sports facilities, financial specialists, accountants, sports management experts, researchers, and students, contributing significantly to ensuring the long-term sustainability of sports infrastructure, increasing financial transparency, and implementing the "New Uzbekistan" strategy.

Keywords: sports facilities, depreciation, asset management, financial reporting, infrastructure assets, technical maintenance, value preservation, sports complexes, Presidential reforms, financial sustainability.

Ilmiy asoslari: Sport inshootlarida amortizatsiya va aktivlarni boshqarish zamonaviy sport menejmenti va moliyaviy buxgalteriya hisobining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Sport inshootlari (stadionlar, sport zallari, suzish havzalari, trening markazlari, ochiq sport maydonchalari) katta kapital qo'yilmalarni talab qiladi va uzoq muddatli foydalanish muddatiga ega bo'lgan asosiy vositalar toifasiga kiradi.

O'zbekiston Respublikasida Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida qabul qilingan sport infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan farmon va qarorlar bu sohada moliyaviy intizom va samarali boshqaruvni ta'minlashni ustuvor vazifa qilib belgilagan.

Xususan, sport sohasini moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha Prezident qarorlari (jumladan, 2026-yilgi PQ-107-sonli hujjat va boshqalar) sport inshootlarining aktivlari hisobini yuritish, amortizatsiya siyosatini shakllantirish va aktivlarni samarali boshqarish talablarini kuchaytirgan. Prezidentimizning nutqlarida "Har bir sohada, shu jumladan sport infratuzilmasida resurslardan oqilona foydalanish va qiymatni saqlash – milliy boylikni ko'paytirishning asosiy yo'li" degan g'oya ta'kidlanadi.

Ilmiy jihatdan amortizatsiya – bu asosiy vositalarning eskirishi (fizikaviy, moral va iqtisodiy) natijasida ularning qiymatini xarajatlar tarkibiga bosqichma-bosqich kiritish jarayonidir.

Sport inshootlari uchun amortizatsiya hisoblashning quyidagi usullari qo'llaniladi:

1. To'g'ri chiziq (straight-line) usul — eng keng tarqalgan, yillik amortizatsiya summasi teng bo'ladi.
2. Kamayuvchi balans usuli — dastlabki yillarda yuqori amortizatsiya.
3. Ishlab chiqarish (unit-of-production) usuli — foydalanish intensivligiga bog'liq (masalan, stadionda o'tkazilgan tadbirlar soni).
4. Raqamlar yig'indisi usuli va boshqalar.

Aktivlarni boshqarish esa aktivning butun hayot tsikli (acquisition, operation, maintenance, disposal) bo'yicha strategik yondashuvni o'z ichiga oladi. Bu jarayon xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IAS 16 "Asosiy vositalar", IFRS 13) va O'zbekiston Milliy buxgalteriya standartlariga asoslanadi.

O'zbek olimlari (moliyaviy buxgalteriya, iqtisodiy tahlil va sport menejmenti bo'yicha mutaxassislar) bu mavzuni chuqur o'rganishgan. Ular sport inshootlarining amortizatsiya siyosati infratuzilmaning uzoq muddatli foydaliligini ta'minlashda muhim rol o'ynashini, aktivlarni samarali boshqarish esa xarajatlarni optimallashtirish va daromad manbalarini oshirishga yordam berishini isbotlagan. Prezident asarlari va strategik hujjatlari bu ilmiy tadqiqotlar uchun asosiy yo'nalish beradi.

Ilmiy asoslarning asosiy komponentlari:

- Moliyaviy buxgalteriya nazariyasi.
- Aktivlarni boshqarishning zamonaviy modellari (asset lifecycle management).
- Davlat mulki va infratuzilma aktivlarini hisobga olish qoidalari.
- Risklarni boshqarish (texnik eskirish, tabiiy ofatlar, iqtisodiy eskirish).

Tahlil bo'limi: O'zbekiston sport inshootlarida amortizatsiya va aktivlarni boshqarish tahlili ijobiy o'zgarishlarni ko'rsatmoqda. "Paxtakor" stadionining rekonstruksiyasi, "Milliy" sport majmuasi va hududiy sport inshootlarida zamonaviy hisob tizimlari joriy etilmoqda.

Amaliyotda to'g'ri chiziqli amortizatsiya usuli ko'pincha qo'llaniladi, chunki u hisobotni soddalashtiradi.

Amaliy misollar:

- Yangi qurilgan sport zallarida foydalanish muddati 40-50 yil deb belgilangan va yillik amortizatsiya 2-2,5% ni tashkil etadi.
- Mavjud stadionlarda kapital ta'mirdan keyin qayta baholash (revaluation) o'tkazilib, aktiv qiymati oshirilmoqda.
- Texnik xizmat ko'rsatish byudjeti aktivlarning ishlash muddatini uzaytirishga yo'naltirilmoqda.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, samarali aktivlarni boshqarish quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi:

1. Inventarizatsiya va hisob-kitob — barcha aktivlarning to'liq ro'yxati va qiymatini aniqlash.
2. Amortizatsiya siyosatini tanlash — inshoot turiga qarab mos usulni qo'llash.
3. Texnik monitoring — preventiv ta'mirlash tizimi (predictive maintenance).
4. Moliyaviy tahlil — ROI (investitsiyalarning qaytishi), NPV va boshqa ko'rsatkichlar.
5. Utilizatsiya va chiqarish — eskirgan aktivlarni sotish yoki qayta ishlatish strategiyasi.

Muammolar:

- Ba'zi inshootlarda amortizatsiya hisobi to'liq avtomatlashtirilmagan.
- Aktivlarning haqiqiy eskirish darajasi va buxgalteriya qiymati o'rtasidagi farq.
- Texnik xizmat ko'rsatish mablag'larining yetishmasligi.
- Mutaxassislarning zamonaviy aktivlarni boshqarish dasturlariga (ERP, CMMS) tayyorgarligi pastligi.

Xalqaro tajribani (Germaniya, Xitoy, AQSh sport inshootlari) moslashtirish orqali tavsiyalar:

- IFRS standartlariga to'liq o'tish.
- Sun'iy intellekt va sensorlar orqali real vaqt monitoringi.

- Amortizatsiya fondini yaratish va uni kapital ta'mirga yo'naltirish.
- Davlat-xususiy sheriklik loyihalarida aktivlarni boshqarish shartnomalarini mustahkamlash.

Tahlil natijalariga ko'ra, samarali amortizatsiya va aktivlarni boshqarish sport inshootlarining xizmat muddatini 20-30% ga uzaytirishi, xarajatlarni optimallashtirishi va qo'shimcha daromad manbalarini (ijara, reklama, tadbirlar) yaratishi mumkin. Prezident topshiriqlari asosida bu yo'nalish yanada rivojlanmoqda. Qo'shimcha jihatlari: ekologik aktivlar (yashil inshootlar), raqamli transformatsiya (smart-stadionlar) va pandemiyadan keyingi foydalanish intensivligini hisobga olgan amortizatsiya modellarini ishlab chiqish dolzarbdir.

Xulosa: Sport inshootlarida amortizatsiya va aktivlarni boshqarish Prezident Sh.M.Mirziyoyev rahbarligidagi islohotlar doirasida muhim strategik ahamiyatga ega. Samarali siyosat va zamonaviy yondashuvlar infratuzilmaning uzoq muddatli samaradorligini ta'minlaydi, moliyaviy resurslarni tejaydi va sportni ommalashtirishga xizmat qiladi. Kelajakda raqamlashtirish, xalqaro standartlarni joriy etish va mutaxassislar malakasini oshirish orqali bu soha "Yangi O'zbekiston"ning barqaror rivojlanishiga yanada katta hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони.
2. Ўзбекистон Республикасининг "Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида"ги Қонуни (янги таҳрири). 2015 йил 4 сентябрь.
3. Мамлакатимизда жисмоний тарбия ва спорт соҳасида давлат-хусусий шериклик асослари. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:** 29.06.2024
4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12589317>
5. O'zbekiston respublikasida sport marketingini rivojlantirish yo'llari. 29.06.2024
6. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.12589372>
7. Мирзиёев Ш.М. Жисмоний тарбия ва спорт соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида. ПФ-5924-сон Фармон. 24.01.2020.
8. К вопросам повышения качества образовательной деятельности вузов на основе системного анализа и стратегического менеджмента. 29.06.2024
9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12593025> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
10. Sport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini rivojlantirish. 04.09.2024 <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685623> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
11. O'zbekiston va xalqaro sport tashkilotlari aloqalarida marketingning iqtisodiy ahamiyati. 04.09.2024 **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685654>
13. Xalqaro sportda professional sportni boshqarish modellari 04.09.2024 <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685676> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
14. Sport menejerlarni tayyorlash o'ziga xos xususiyatlari 04.09.2024 <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685312> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
15. Sport sohasida samarali boshqarish tizimini takomillashtirish 04.09.2024 <https://doi.org/10.5281/zenodo.12589279> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**

16. Safarov O'. (2024). Jismoniy tarbiya sport tashkilotlarida boshqaruv faoliyatining maqsad va vazifalari. 09.10.2024. Наука и инновация, 2(28), 46–48. <https://in-academy.uz/index.php/si/article/view/37871>
17. **Safarov O'**. (2024). Sportni boshqarishda yetakchilikning ahamiyati. 09.10.2024. 142–144. <https://in-academy.uz/index.php/yo/article/view/37869>
18. **K.Sh. Ziyadullayev. A.B. Jumaniyazov. Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**. Sport sohasida sifat menejmentini takomillashtirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari. 02.21.2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14902890>
19. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**. “Sport tashkilotlarida inson resurslarini boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va ularning samaradorlikka ta'siri” 30.12.2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18093358>
20. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**. “Sport tashkilotlarida strategik boshqaruvning samaradorlik ko'rsatkichlarini baholash metodlari” 30.12.2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18093426>
21. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**. “Sport sanoatida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda menejment modellarining qiyosiy tahlili” 30.12.2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18093468>
22. **Ziyadullayev Komiljon Shamsiyevich, Jumaniyazov Anvar Bekchanovich, Boyqobilov Akbar Panji o'g'li, Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**. 28.03.2025. “Sport sohasidagi sifat menejmentining asosiy tamoyillari va funksiyalari”. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15099586>
23. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**. “Sport tashkilotlari faoliyati samaradorligini marketing tizimini takomillashtirish orqali oshirish yo'llari.” <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685343>.
24. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li, A. Q. Nurullayev**. “The origin and development of athletics” 04.03.2022. <http://www.sciencebox.uz/index.php/jars/article/view/1379>
25. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**. “Middle long distance running” 02.03.2022. <http://www.sciencebox.uz/index.php/sjeg/article/view/1360>
26. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li**. “Jismoniy tarbiya va sportda menejmentning ahamiyati” 08.04.2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11098396>